

RENATA TOMASZEWSKA

CZŁOWIEK I PRACA

Historia współczesna stoi pod znakiem transformacji natury technicznej i organizacyjnej, a także fundamentalnych przemian ludzkiej świadomości i tożsamości. Nie można już powstrzymać programów naukowych zmierzających do uczynienia z *homo sapiens* istot innego, doskonalszego rodzaju. Przeobrażenia te będą tak głębokie, że podadzą w wątpliwość pojęcia: 'człowiek', 'człowieczeństwo', 'ludzkość'. Do 2045 roku – być może – pierwszych kilku ludzi na świecie osiągnie stan 'nieśmiertelności', a przekonanie o naszej ludzkiej wyjątkowości, znajdującej się poza zasięgiem sztucznej inteligencji, zamieni się już tylko w pobożne życzenie. Nikt tak naprawdę nie wie, czy wizja przyszłości przedstawiana przez przedstawicieli nurtu filozoficznego – transhumanizmu – rzeczywiście się spełni, a jeśli tak, to w jakim stopniu i w jakich prognozowanych obszarach. Jedno jest natomiast pewne: czy nam się to podoba, czy nie, nasza cywilizacja znajduje się już na trajektorii obranej przez transhumanizm.

dr hab. Renata Tomaszewska, prof. uczelni

ISBN 978-83-8018-401-5

CZŁOWIEK I PRACA. Perspektywa transhumanizmu

Perspektywa
transhumanizmu

CZŁOWIEK I PRACA

RENATA TOMASZEWSKA

CZŁOWIEK I PRACA

Perspektywa
transhumanizmu

Bydgoszcz 2021

Komitet Redakcyjny
Jarosław Burczyk (przewodniczący)
Grzegorz Domek, Ewa Filipiak, Marek Kurkiewicz,
Jolanta Mędelska-Guz, Krystian Obolewski,
Katarzyna Sokołowska, Ireneusz Skowron (sekretarz)

Recenzent
Andrzej Radziewicz-Winnicki

Projekt okładki
ArtStudio | Katarzyna Klonowska

Redakcja
Grażyna Jarzyna

Opracowanie typograficzne, skład
ArtStudio | Anna Mreła

© Copyright by Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego
Bydgoszcz 2021

Utwór nie może być powielany i rozpowszechniany w całości ani we fragmentach
bez pisemnej zgody posiadacza praw autorskich

ISBN 978-83-8018-401-5
ISBN 978-83-8018-402-2 (e-book)

Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego
(Członek Polskiej Izby Książki)

Redakcja: 85-074 Bydgoszcz, ul. K. Szymanowskiego 3

tel. 52 32 66 479, e-mail: wydawnictwo@ukw.edu.pl

<http://www.wydawnictwo.ukw.edu.pl>

Rozpowszechnianie tel. 52 32 36 730, e-mail: piotr.krawczak@ukw.edu.pl

Druk: Drukarnia Cyfrowa UKW

tel. 52 32 36 702, e-mail: poligrafia@ukw.edu.pl

*Mojemu Mentorowi i Opiekunowi Naukowemu
w podziękowaniu za 22 lata*

Podziękowania

*Gdy chodzi o sprawy ludzkie,
nie śmiać się, nie płakać, nie oburzać, lecz rozumieć.*

Baruch Spinoza

Bardzo dziękuję Osobom, które wspierały mnie w procesie powstawania niniejszej książki oraz w pracach nad jej wydaniem.

Swoją wdzięczność pragnę wyrazić Recenzentowi prof. zw. dr. hab. Andrzejowi Radziejewicz-Winnickiemu. Dzięki cennym wskazówkom i sugestiom opracowanie to zyskało dodatkową wartość.

Kierownikowi Katedry Pedagogiki Pracy i Andragogiki – prof. zw. dr. hab. Ryszardowi Gerlachowi dziękuję za nasze dyskusje, a częściej twórcze spory, stanowiące w efekcie wsparcie dla mojej naukowej drogi.

Wiele zawdzięczam Autorom, których nazwiska przywołałam w bibliografii, a których dzieła i przemyślenia pozwoliły mi zarówno na rozpoczęcie, jak i kontynuowanie ‘intelektualnej wędrówki’.

Szczególnie pragnę podziękować Ekspertom, którzy poświęcili swój czas na przygotowanie opinii na temat zagadnień poruszanych w niniejszej pracy. Dziękuję za Państwa niestrudzoną cierpliwość, światłe uwagi, wszelką pomoc i naszą korespondencję.

Mam też dług wdzięczności wobec uczelnianego wydawnictwa – zwłaszcza Pana Dyrektora Ireneusza Skowrona i niezastąpionej Pani redaktor Grażyny Jarzyny, a także wobec wspierających i wyrozumiałych pracowników Biblioteki UKW.

Dziękuję także władzom mojej Uczelni, w tym władzom dziekańskim Wydziału Pedagogiki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, za możliwość opublikowania niniejszego opracowania.

Cytując Tadeusza Waława Nowackiego: „Każdy człowiek napotyka w biegu życia różnych ludzi. Każdy z nich jest interesujący jako ognisko myśli i doświadczeń, ale nie wszyscy są takim ogniskiem myśli i doświadczenia w sposób jednakowy [...]. Ludzie spotkani są nie tylko różni sami w sobie, ale także w rozmaitych możliwościach naszego korzystania z ich osobowego wnętrza. Często tych możliwości w ogóle nie spostrzegamy i nie potrafimy wykorzystać sposobności zsyłanej nam przez los. Jest przecież zawsze wielkim szczęściem spotkanie osobowości bogatych i możliwość korzystania z takiego bogactwa. Ale są przy tym osobowości otwarte, błyszczące inteligencją, rozjarzone od wewnętrznej pracy myśli, rześiste w rozsiewaniu spostrzeżeń i sformułowań uderzających. Są osobowości inne, spokojne i zamknięte, które dopiero w sprzyjających okolicznościach ukazują swoje wewnętrzne doświadczenie. Trzeba umieć tam dotrzeć, jak do wnętrza szkatułki z sekretnym zamknięciem”¹.

Bardzo Wszystkim Państwu dziękuję.

Renata Tomaszewska

5 września 2021 r., Bydgoszcz

---

¹ T.W. Nowacki (red.), *W poszukiwaniu podstaw pedagogiki. Zygmunt Myślakowski (1890–1971)*, Wyd. IBE oraz Studio Wydawnicze FAMILIA, Warszawa 1999, s. 9.

Spis treści

Preambuła	13
Telos pedagogiczny <i>versus</i> telos biotechnologiczny	23
O człowieku i jego pracy. Słowo od pedagoga	51
W poszukiwaniu tego, co ‘ludzkie’	87
Transhumanizm: kierunek era postbiologiczna	117
Przekraczając granice nauki	161
Sztuczna inteligencja coraz bliżej...	197
Świat poczłowieczy i co dalej?	227
Problemy ‘novum’ i projekty przyszłości	261
Postscriptum: ja nie chcę być królikiem ALBA!	313
Bibliografia i literatura polecana	319
Summary	347

